Irena Stramljič Breznik

Univerza v Mariboru
Maribor (Slovenia)

Besedotvorna produktivnost posnemovalnih medmetov za zvoke naprav v slovenščini

1. Uvod

1.1. Kategorialne lastnosti leksemov izhajajo iz njihove skladišne vloge. Zato so besedne vrste množice besed, ki glede na svojo skladišno vlogo v celoti ali v veliki večini izkazujejo enake kategorialne lastnosti. Medmeti ali interjekcije sodijo v tisto skupino besednih vrst, ki imajo nestavčnočlensko vlogo, saj so modificiran izraz stavčne povedi, njihov denotat je govorno dejanje [Vidovič Muha 2000: 30–32]. Zato jih lahko uporabimo kot samostojne pastavke, ki so v določenem kontekstu, skupnem tvorcu in naslovniku, popolnoma smiselni [Toporišič 2000: 450].

1.2. Slovenistična tradicija [Toporišič 2000: 450–462] deli medmete na: (a) razpoloženske, ki izražajo človekovo razpoloženje; (b) posnemovalne, ki posnemajo šume v zvezi s človekom, živalsko oglašanje, zvoke naprav in slušni vtis kretne ali giba in (c) velelne, s katerimi velevalo ljudem in živalim; z vabnimi klici vabimo živali; z zvalnicami in pozdravi pa vzpostavljamo medčloveški družbeni stik. Nekoliko drugačna, vendar ne bistveno, je delitev pri Vidovič

Muhi [Vidovič Muha 2000: 87], ki prav tako deli medmete v tri pomenske skupine: (a) razpoloženjske, Toporišičeve velelne preimenuje v (b) namerne, ker z določenimi variantami glasov ali njihovih povezav izražajo določeno namero v zvezi s človekom (zavrnitev, potrditev, dvom ...), v zvezi z živalmi (vabni klici, ukazi za določeno vedenje ...), in (c) posnemovalne (onomatopejske).

1.3. Pri medmetih se pojavlja še pravopisno vprašanje zapisovanja skupaj ali narazen in s tem posledično vprašanje meje med besedo in besedno zvezo, kar je bilo v slovenistiki večkrat problematizirano s stališča besedotvornega ali frazeološkega vidika. Na razločevanje med sklopom, ki je beseda, in sklopom, ki izraža zakrito večbesednost, je opozorila Kržišnikova [Kržišnik 1994: 43–44] pri določevanju spodnje meje frazemov. Po njenem prepričanju je status besedne zveze kljub zapisu skupaj namreč dokazljiv, če lahko prihaja do spremenljivosti sestavin.¹ Primer zapisa skupaj in narazen, npr. *bogdaj* in *bog daj* pozdrav. medm., bi kazal na to, da zapis skupaj (sklop) v prvi vrsti kaže na besednost, ker je možnost, da nekdo na pozdrav *dober dan* odzdravi z *bog (ga) daj* manjša, običajnejše torej *bogdaj*. Toda z zapisom narazen je hkrati opozorjeno na to, da se v drugem kontekstu lahko uporablja tudi razširjeno *bog* (mu/ji/jim/nam) *daj* (npr. zdravje/srečo/nebesa), kjer gre za nedvomno besedno zvezo. Drugače je pri primeru *bogme* razpolož. medm. star. Zapis le skupaj dokazuje, da je sklop beseda, nastala iz besedne zveze, ki pa se je že leksikalizirala.

Iz tega izhaja, da so tovrstni medmetni sklopi prvega tipa lahko tudi predmet besedotvornega opazovanja, toda hkrati kljub zakriti večbesednosti [Jakop 2006: 37] predstavljajo tudi spodnjo mejo pragmatičnih frazemov, če imajo druge lastnosti frazemov [Kržišnik 1994: 199]. Ista avtorica [Kržišnik 2010: 90] to potrdi tudi v razpravi o razmerju med idiomatsko besedo in frazeološko enoto. Tu omenja, da je poenobesedenje frazema med drugim lahko doseženo tudi s sklapljanjem. Če ima sklop notranjo nespremenljivost sestavin (*očenaš*, *očenaš-a*), je to znak za besedo sklop; notranja spremenljivost (*kratkomalo* oz. *kratko malo* oz. *kratko in malo*) pa kaže na besedno zvezo. Vendar pisanje skupaj ali narazen bistva frazema ne prizadeva, pisanje skupaj ali narazen kaže zgolj na razkrito oz. nerazkrito formo.

Ker obravnavamo medmete kot motivirajoče besede, bomo upoštevali vse medmete iz SP ne glede na zapis skupaj ali narazen, ker je podstava iz-medmetnih tvorjenk lahko enodelna (*klik* > *klikati*) ali večdelna z alternativo v zapisu (*pikapoka* in *pika poka* > *pikapokati*).²

¹ SP 2001 v členih 534–537 navaja, da so v pisavi kot sklopi obravnavani tudi izrazi, ki so v resnici besedne zveze, pišejo pa se narazen ali skupaj.

² Prim. [Stramljič Breznik 2012: 341–344].

2. Kontekst raziskave

2.1. Pričujoči prispevek prinaša delne rezultate širše zastavljene raziskave o leksikalnem potencialu medmetov v slovenščini, ki zajema dva vidika, tj. funkcijskega in leksikografskega.

2.2. Funkcijski ima namen raziskati posamezne pomenske skupine medmetov z vidika njihove vloge v različnih tipih besedil, npr. (1) inovativno medmetno izražanje v otroških literarnih besedilih (npr. niz individualnih medmetov, ki posnemajo zvoke ob plavanju: »Slišalo se je samo *paca, paca, čif, čof, spliš, splaš, bumf, čomf, čamp* in *šlamp*.« [Suhodolčan 1996: 12]; (2) uporaba medmetov kot sredstva ekspresije in poimenovanja blagovnih znamk ali imen izdelkov v oglasih (npr.: *mu* posnem. medm. > mlečni izdelki *Mu*; *hopla* velel. medm. > časopis *Hopla*); (3) prisotnost medmetov v spletni komunikaciji na različnih forumih (npr. komi čakam Mirkota spet na komentatorskem mestu, tudi posebej *uuuuu-je, olala-je* in podobno³); (4) pojav medmetov kot sestavin v slovenskih frazemih (npr. ne reči ne *bev* ne *mev* 'reči prav nič'); (5) poseben izziv pa predstavlja prikaz medmetov v slovenskem znakovnem jeziku, v narečjih in prevodnih besedilih.

2.3. Leksikografski vidik ima več ciljev. Prvi je predstaviti slovarski prikaz medmetov in ugotoviti, kateri medmeti v slovenščini tvorijo skupno in kateri specifično množico na časovni osi 1894–2001. Zato so primerjalno upoštevana tri slovenska slovarska referenčna dela. To so Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar* (PS),⁴ *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ) in *Slovenski pravopis* (SP), ki so dostopni tudi v elektronski obliki. Pleteršnikov dvojezični slovensko-nemški slovar ima z besednovrstno oznako *interj.* (interjekcija) uvrščenih 215 medmetov, SSKJ z oznako *medm.* (medmet) 617 enot. Slovenski pravopis (2001) pa prinaša novost in medmete deli na specifične podskupine, in sicer z besednovrstnimi kvalifikatorji eksplicitno loči razpoloženske (*razpolož. medm.*, 239 enot, npr.: *ájs* razpolož. medm. ~, *kako je krompir vroč*), posnemovalne (*posnem. medm.*, 235 enot, npr.: *grugrú* posnem. medm. ~, ~, *se oglašá golob*), velelna (*velel. medm.*, 81 enot, npr.: *púci* velel. medm. 'napadi, zgrabi': ~, ~ ga, je ščuval psa na neznanca) in osamosvoji pozdravne medmete, ki so [Toporišič 2000: 462] razvrščeni kot podskupina velelnih, imenovani zvalnice in pozdravi (*pozdrav. medm.*, 22 enot, npr.: *bájbáj* pozdrav. medm. sleng. 'na svidenje, zбоgom'). Medmeti iz PS in SSKJ so bili ustrezno razvrščeni v podskupine iz SP, primerjava pa je pokazala, da v vseh treh slovarjih količinsko prevladujejo

³ <http://www.rtv slo.si/>.

⁴ Leta 2006 je izšla transliterirana izdaja tega slovarja na plošči CD-ROM. Ur. M. Furlan. Ljubljana: Založba ZRC.

razpoloženski, ki jim sledijo posnemovalni medmeti. Opazno pa je, da se je od *Pleteršnikovega Slovensko-nemškega slovarja* do *Slovenskega pravopisa* povečal delež pozdravnih medmetov, toda hkrati upadel delež velelnih.

Drugi leksikografski cilj je izdelati besedne družine medmetov z uporabo že apliciranega računalniškega programa [Stramljič Breznik 2004], saj imajo medmeti v tvorbi leksike opaznejše mesto, kot se jim je doslej pripisovalo. Besedotvorni potencial medmetov je mogoče obravnavati z dveh vidikov. Najprej, ker se medmet generira iz drugih in tudi iz lastne besedne vrste. Zlasti razpoloženski medmeti se tvorijo iz drugih besednih vrst, in sicer s konveržno izpeljavo iz lastnih (*jezus* razpolož. medm), občnoimenskih samostalnikov (*fant* razpolož. medm.) in mernih prislovov (*grozno* razpolož. medm.), lahko tudi s sklapljanjem iz besednih zvez različnih besednovrstnih kombinacij (*primojduši* razpolož. medm.). Medmet pa lahko tvori tudi lastno besedno vrsto, in to s postopki sklapljanja, ki so rezultat podvojevanja (*čivčiv*) ali potrojevanja (*hahaha*) istih ali delno glasovno premenjenih medmetov (*bimbambom*), redkeje s sestavljanjem s predponskim obrazilom *pre-* (*prejoj*) in modifikacijsko izpeljavo, ko je medmet intenziviran s sestavinami *-ej*, *-la*, *-sa*, *-ta* ipd. ((*juh – juh-ej – juhej-sa; hoj – hoj-la; jeh – jeha-ta*).

Hkrati pa medmeti lahko motivirajo tudi druge besedne vrste in tvorijo obsežnejše besedne družine, zato je utemeljeno raziskati motivacijsko moč medmetov in obseg njihovih besednih družin tudi v slovenščini vsaj iz dveh razlogov: ker nam besedilni korpusi prinašajo novejša gradivo raznolike rabe izmedmetnih tvorjenk in ker se besedne družine medmetov strukturirajo po podobnih zakonitostih kot pri drugih besednih vrstah, kot to potrjujejo tudi raziskovalni rezultati v slovanskem besedotvorju [Skarżyński 2004].

3. Pomenske skupine posnemovalnih medmetov v slovenistiki

3.1. Posnemovalni medmeti po podatkih iz SP 2001 predstavljajo za razpoloženskimi medmeti (38 %) s 37-odstotnim deležem drugo najobsežnejšo pomensko skupino medmetov, ki ji z več kot prepolovljenimi odstotki sledijo velelni (13 %) in pozdravni (12 %).

3.2. Posnemovalni medmeti po svojih lastnostih tvorijo več podskupin [Toporišič 2000: 458–460], opaznejše so naslednje štiri: (1) šumi v zvezi s človekom (vriski, smeh, jok, sopihanje, kihanje, kašljanje, smrčanje, šumi pri pitju, mlaskanje, škrtanje in poljubljanje), (2) živalsko oglašanje, (3) slušni vtis kretnje ali giba in predmetov, ki padejo, udarijo ter (4) zvoki naprav.

4. Metodološki pristop

4.1. Gradivno izhodišče raziskave predstavljajo medmeti za zvoke naprav, ki so kot iztočnice od A do Ž zajeti v *Slovenskem pravopisu* 2001, ker je glede na nastanek tudi gradivno najaktualnejši. Izmed 235 medmetov, definiranih s kvalifikatorjem *posnem. medm.* (posnemovalni medmet), so na podlagi ročnega pregleda gradiva izločeni tisti, ki z ilustrativnim gradivom nedvoumno nakazujejo, da gre za zvoke naprav, npr.: *bám* in *bàm* posnem. medm. ~, ~, ~, bije veliki zvon.

4.2. Na podlagi ilustrativnega gradiva je sledilo razvrščanje v homogenejše skupine medmetov glede na zvok tipičnih naprav. Znotraj vsake kategorije pa je bilo s pomočjo korpusne analize gradiva na podlagi poskusne verzije milijardnega korpusa slovenščine, imenovanega Gigafida, opravljen pregled obstoječih izmedmetnih tvorjenk, motiviranih iz predstavljene skupine posnemovalnih medmetov z namenom, da se oceni njihov tvorbeni potencial.

5. Skupine medmetov za zvoke naprav in njihove izmedmetne tvorjenke

5.1. Slovsko gradivo je pokazalo, da tovrstni medmeti tvorijo naslednje ožje sorodne skupine, ki jih družijo lastnosti, da posnemajo zvoke glasbila, orodja, orožja, priprave in nekaj drugih posameznosti.

5.2. V skupini glasbil ('priprave za proizvajanje tonov') so zastopani medmeti, ki posnemajo zvoke bobna (*bàmbrbàm*; *ràtata*; *ròmpompòm* tudi *ròm pom pòm*), činel (*číndara*²), harmonike (*hmtadra*), lajne (*dideldáj*), trobente (*trará*), violine (*cígumígu*² tudi *cígu mígu tralala*), zvon (*bám* in *bàm*; *bím* in *bìm*, *bóm* in *bòm*; *dín*²; *dindán*), zvončka (*cíngel*; *tín*²). V to skupino se uvrščajo še medmeti, ki posnemajo zvoke dela glasbila, in sicer strune (*brènk*², *drín* in *drín*) oz. zvoke godbe (*čin*; *drùm* in *drúm*).

5.2.1. Obsežnejšo besedno družino tvori medmet, ki posnema zvok strune (*brenk*: *brenkati*, iz njega pa naslednje drugostopenjske tvorjenke: *brenkač*, *brenkalo*, *brenkanje*, *brenkljati*, *nabrenkati*, *obrenkati*, *odbrenkati*, *pobrenkati*, *zabrenkati*; in 3. stopenjsko tvorjenko: *brenkljanje*). Milijardni korpus Gigafida pa dodatno potrjuje še rabo naslednjih tvorjenk: *brenkajoč*, *brenkica*, *brenkalen*, *brenkalec*, *brenkaški*, *brenkalce*, *brenkalno*, *brenkar*, *brenkačev*, *brenkljaj*, *brenkajoče*, *odbrenkan*, *nabrenkan*, *kvazibrenkanje*, *pobrenkavanje*, *zabrenkan*, *pribrenkati*, *prebrenkati*.

Precej obsežno skupino tvorjenk ima medmet *cingel(j)*, zlasti so tipične slovarsko potrjene manjšalnice (*cingeljček*, *cingeljč*), glagol *cingljati* in njegove tvorjenke *cingljanje*, *cingljajoč*, *cinglav* ter deležji (*cinglajoč* in *cingljaje*) ter višjestopenjske tvorjenke *cingljavček* 'kozarec' in glagolske sestavljenke (*izcingljati*, *odcingljati*, *pocingljati* (*pocingljavati*)⁵, *pricingljati* in *zacingljati*).

Medmet, ki posnema zvok violine (*cigumígu*), je malo produktiven, saj najdemo samo en ekspresiven okazionalni sklop *cigumigupoperšpric* v besedni zvezi (*cigumigupoperšpric* lajnica).

Večina drugih medmetov v večjem deležu kaže na konverzni prehod med samostalniška lastna (revija *Bimbam*, inštrumentalna skupina *Bambrbam*, imeni pravljičnih bitij *Dideldaj*, *Dideldum*) ali občna imena (*rompompom* v zvezi *študentski rompombom*; *trarara* v zvezi *trara trobent*), osamljen je glagol *drumljati* s sistemsko predvidljivimi izglagolskimi tvorjenkami *drumljajoč*, *drumljaje*, *drumljan*, *drumljanje* iz medmeta *drum*, ki pa korpusno niso potrjene, razen samostalnikov *drumlja* in *drumljica* 'glasbilo'.

Medmet *ratata*, ki ga slovarja SP in SSKJ povezujeta z oglašanjem bobna, je na podlagi korpusnih pojavitev pogostejši v zvezi z oglašanjem orožja (npr. s kalašnikom vse *ratata* postreliti), s potrjenimi variantami *ratatatatabum* in *ratatatatatat*. Enako tudi glagolska tvorjenka *ratatajati* (lahko bi *ratatajali* iz avta).

5.3. Pri orodju ('predmet, navadno preprostejši, ki se uporablja pri fizičnem delu') so opaznejši posnemovalni medmeti za oglašanje biča (*còf*²; *pik pòk*; *švrk*²), cepca (*pikapòk* in *pikapòk*; *pikapòka* in *pikapòka* in *pikapòka* in *pika pòka* in *píka pòka* in *píka pòka*), ključa (*škrt*³), noža (*càf*; *zk*), sekire (*sèk*), škarij (*ck*; *řsk*) in žage (*žígažága* in *žíga žága*).

5.3.1. Za oglašanje biča je potrjena varianta *pikapoka*, ki je prekrivna z oglašanjem cepca, *pikapokapikapoka* (z bičem po tolstih zadkih) in glagolski tvorjenki *pikapokati* in *pikapokapokavati*. Med samostalniki najdemo motivirano le lastno ime *Pikapokec*. Obsežnejšo besedno družino tvori medmet *švrk*: *švrkati*, *švrkniti*, *švrkanje*, *švrkajoč* in *švrkonca* 'doma narejeno brenkalo' in lastnoimenske tvorjenke: plesna skupina *Švrkle*, *Švrkec* in svojilni pridevnik *Švrkov*.

Slovarsko gradivo medmet *rsk* povezuje s posnemanjem glasu pri prelomu ali trenju in z zvokom škarij. Korpusno gradivo v večji meri kaže, da je to pogostejše posnemovalni medmet za lomljenje (Z obema rokama se je trdno prijel lestve, stopil z eno, nato še z drugo nogo na klin, tedaj pa: »*Rsk, rsk!* Rompompom!«), sicer pa ne predstavlja tvorbene podlage za druge tvorjenke, saj jih tudi korpusno gradivo ne potrjuje.

⁵ Zaradi preglednosti so v nadaljevanju pri obsežnejših besednih družinah v oklepaju zapisane neposredno motivirane višjestopenjske tvorjenke.

Škrt je medmet, katerega tvorjenke imajo v korpusnem gradivu pogosta kolo-katorja ključavnica/ključ (*škrtanje* ključa, *škrtanje* ključavnice), a tudi zob (*škrtanje* z zobmi). Kot kaže, je tudi tvorjenk veliko, in to z visokimi pojavitvami. Vendar je pri razbiranju korpusnih podatkov potrebna previdnost, saj je medmet *škrt* enako-pisnica pridevnika *škrt*, ki je pogovorna različica za knjižno obliko *skop*. Po pregledu in razdvoumljanju primerov so izmedmetne tvorjenke naslednje: glagola *škrtati*, *škrtniti*, samostalni *škrtanje*, pridevnik *škrtajoč* in prislova *škrtajoče* in *škrtaje*.

Izmed te skupine ima tvorjenke le še medmet, ki posnema glas žage. Tukaj gre za konverzne prehode med občna (*žigažaga*, npr. (poletni *žigažaga* v parlamentu) in lastna imena (*Žigažaga*) kot naslova pesniške zbirke oz. prireditve. Okazionalna pa je samostalniška tvorjenka *žigažagar* (melodični *žigažagarji*) z nekoliko slabšalnim prizvokom za enolično igranje glasbenikov.

5.4. Zvoke različnih orožij ('priprave za bojevanje in obrambo') posnemajo naslednji medmeti: oglašanje strojnice (*drr*; *tá²* in *tà*), pok puške (*pènk*; *píf*; *pòk²*; *pùm^f* in *púm^f*), šviganje krogel (*pèk*; *plink*; *švíst²*) in orožje na sploh (*tt*).

5.4.1. Medmeta *ta* in *drr* nimata besedne družine. Zasledimo lahko le dvoje: veliko variant (*drrr*, *drrrrr*; *tata*, *tatatata* ipd.) in večfunkcijskost, na kar opozarja že SSKJ (*drr*: poje mlatilnica, strojnica; *drr*, je zdrdrala pesem; medmet *ta* ni samo posnemovalni, ampak tudi razpoloženski ('izraža negotovanje ali nevoljo') in velelni (klic psu 'pridi sem').

Toliko obsežnejša pa je besedna družina medmeta *pok* in to prav zaradi izmedmetnih glagolov *pokati* in *počiti*. Besedno družino glagola *pokati* tvorijo prvostopenjske tvorjenke: *pokalen*, *pokalica*, *pokanje*, *polec*, *poklina*, *pok* (*pokljaj*), *pokljati* (*pokljanje*), *napokati* (*napok*, *napoka*, *napoklina*), *popokati*, *prepokati* (*prepoka*, *prepoklina*), *pripokati*, *razpokati* (*razpoka*, *razpokan*, *razpokanost*, *razpokel*, *razpoklina*, *razpokica*, *razpokljiv*, *razpokljivost*), *spokati* (*spoklina*) in *zapokati* (*zapokljati*). Glagol *počiti* ima manj tvorjenk, tj. *napočiti* (*napočen*), *razpočiti* (*razpočenje*, *razpočen*, *razpočnik* 'z razstrelivom napolnjena priprava').

Za oglašanje krogle sta produktivna medmeta *plink* in *švist*. *Plink* potrjuje še varianti *plinkplenk*, *plinkplonk*. Potrjen je glagol *plinkati* in iz njega tvorjenka *plinkanje*.

Švist tvori vidsko različne glagole *švistati*, *švistniti*, *švisteti* in iz njih izpeljane samostalnike (*švistanje*, *švistenje*, *švistavka*) in pridevnike (*švistajoč*, *švisteč*, *švistljiv* in *švistnjen*) ter prislov *švistaje*.

5.5. Med priprave ('predmet, namenjen za opravljanje določenega dela') sodijo z ustreznimi posnemovalnimi medmeti: fotoaparat (*škl(j)òc*), hupa (*tú*; *tutú* in *tútu*; *pí-bíp* in *pi-bíp*), mlinsko kolo (*kli^p* in *klíp*), nakovalo (*plènk³*; *tínka tónka*), past (*šklèmp*), zvonec (*cín* in *cín*; *klink*), kravji zvonec (*tínk* in *tínk*), ura (*tík ták*; *ták²*; *tíka táka*).

5.5.1. Med tvorbeno produktivnejšimi je medmet *škloc* z varianto *škljoc*, saj so korpusno potrjene naslednje tvorjenke: glagol *škl(j)ocati* s tvorjenkami (*škljoc*, *škljocanje*, *škljocar* (*škljocarski*), *škljocajoč*).

Medmet *plenk*, ki posnema glas pri trku ob trdo snov, tvori glagol *plenhati* in glagolnik *plenkanje* in *plenkača* 'dвороčna sekira s tankim in dolgim rezilom za tesianje'. Tudi posnemovalni medmet *tik tak* je produktiven za glagol *tiktakati* in iz njega nastale tvorjenke *tiktakanje*, *tiktakajoč* in računalniški žargonizem *tiktakalo* 'procesor'.

Oglašanje mlinskega kolesa je potrjeno z zapisom medmeta *kliplap* in glagolnikom *kliplapanje*, ki hipotetično predpostavlja tudi glagol *kliplapati*.

5.6. V to skupino smo uvrstili nekatere posamezne medmete, ki so povezani z zvokom vozil, npr. lokomotive (*puf*; *püh* in *š²*), kroglice za biljard (*klik*) in šibe (*šešk*).

5.6.1. Tvorjenke se pojavljajo pri medmetu *puh*, kjer nastopa glagola *puhniti* in *puhati* (*puhalec*, *puhač*, *puhalo*, *puhačka*, *puhanje*, *puhalen* (*puhalnik*), *puhajoč*, *puhajoče*) s sestavljenkami in tvorjenkami iz njih (*izpuhniti*, *izpuhteti* (*izpuhtevati* (*izpuhtevanje*), *izpuhtina*)), *izpuhati* (*izpuhavati*); *napuhati* (*napuhniti*); *odpuhati*, *odpuhniti*; *popuhati*; *pripuhati*; *zapuhati*, *zapuhteti*.

Medmet *klik* je izredno pogost, skupaj s spodaj naštetimi skupino tvorjenk, vendar kot neosemantem v smislu računalniške rabe: *klik*, *klikati*, *klikniti*, *klikanje*, *klikajoč* in *klikajoče*. Je pa zanimivo, da korpus ne zajema tudi sicer predvidljivih glagolskih sestavljenk tipa *naklikati* in *poklikati*, ki jih zlahka lahko najdemo na spletnih straneh, npr. (Kako najhitreje *poklikati* oglase na PTC straneh?; Madžar si je skušal *naklikati* pot do službe).

Z medmetom *šešk* pa so motivirane le tvorjenke *šeškati* (*šeškanje*, *šeškar*, *šeškalnik*, *šeškan*; *našeškati* (*našeškan*)).

6. Sklep

Posnemovalni medmeti so po naravi glasovni približki zvokov, ki jih odajajo bitja ali predmeti. Imajo deloma samosvoje glasovje, ki lahko odstopa od fonetične norme jezika, saj je njihova temeljna vloga ekspresija, torej ne sodijo v območje jezikovnega sistema, pač pa njegove vsakokratne govorne uresničitve. Prav zaradi tega je jasno, da slovarski popis ne more prinesiti raznolikih variacij in individualnih kreacij v zvezi s posnemanjem različnih glasov, ampak prinaša najbolj tipične primere medmetov, ki jih kot ustaljene za posnemanje tipičnih zvokov prepozna večina govorcev določenega jezika.

K ekspresiji nagnjena komunikacija, zajeta tudi v uporabljenem besedilnem korpusu, je potrdila relativno pogosto rabo medmetov in njihovih tvorjenk, povezanih s posnemanjem zvokov naprav. Zlasti med njimi izstopajo nekateri najbolj tipični medmeti po skupinah za oglašanje glasbil ali njihovih delov (*brenk*), orodij (*švrk*, *škrt*), orožij (*pok*, *švist*) in prevoznih sredstev (*puh*).

Pokazalo se je, da imajo obsežnejše besedne družine tisti medmeti, ki motivirajo glagole, izmedmetni glagoli pa po sistemsko predvidljivih vzorcih svoje besedne vrste nadaljnje višjestopenjske tvorjenke.

Literatura

- Bańko M., 2008, *Współczesny polski onomatopeikon. Ikoniczność w języku*, Warszawa.
- Jakop N., 2006, *Pragmاتيčna frazeologija*, Ljubljana.
- Kržišnik E., 1994, *Slovenski glagolski frazemi (ob primeru frazemov govorjenja). Doktorska disertacija*, Ljubljana.
- Kržišnik E., 2010, *Idiomatska beseda ali frazeološka enota*, „Slavistična revija” 58/1, s. 83–9
- Stramljič Breznik I., 2012, *Medmeti kot besedotvorni potencial slovenščine*, [w:] B. Ćorić, R. Dragičević (red.), *Tvorba reči njeni resursi u slovenskim jezicima: zbornik radova sa četrnaeste međunarodne naučne konferencije Komisije za tvorbu reči pri Međunarodnom komitetu slavista*, Beograd, s. 341–352.
- Vidovič Muha A., 2000, *Slovensko leksikalno pomenoslovje. Govorica slovarja*. Ljubljana, s. 107–108.
- Toporišič J., 2000, *Slovenska slovnica*, četrta, prenovljena in razširjena izdaja, Maribor.

Viri

- Korpus FidaPLUS: <http://www.fidaplus.net>
- Korpus Gigafida: <http://demo.gigafida.net>
- Pleteršnik M., 2006, *Slovensko-nemški slovar (1894–1895). Transliterirana izdaja na plošči CD-ROM*, M. Furlan (red.), Ljubljana.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika z Odzadnjim slovarjem slovenskega jezika in Besediščem slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki*. Elektronska izdaja na plošči CD-ROM, Ljubljana 1998.
- Slovenski pravopis*, 2001, J. Toporišič (red.), Ljubljana.
- Skarżyński M., 2004, *Słownik gniazd słowotwórczych współczesnego języka Ogólnopolskiego. Tom 4: Gniazda motywowane przez liczebniki, przysłówki, zaimki, przymyki, modulanty, onomatopeje, wykrzykniki*, Kraków.
- Stramljič Breznik I., 2004, *Besednodružinski slovar slovenskega jezika. Poskusni zvezek za iztočnice na B*, Maribor.
- Suhodolčan P., 2009, *Peter Nos in športni dan*, Ljubljana.

Word-formational Productivity of Onomatopoeic Interjections Imitating Machine Sounds in Slovene

Summary

The article presents partial results of a wider study about the lexical potential of interjections in Slovene from the functional and lexicographical perspectives. The study focuses on interjections imitating machine sounds which are presented as entries from a to ž in *the Slovenian Orthography* (2001).

On the basis of examples found, interjections were classified into more homogenous groups according to the type of machine. Each category was further analyzed by using corpus analysis, which was carried out on the trial version of the billion-word corpus of the Slovene language called Gigafida. The analysis focused on the existence of words created from interjections whose base comes from one of the subcategories of onomatopoeic interjections presented here.

The results of the analysis have confirmed that this type of interjections and words formed from them are relatively frequent in expressive discourse. The most prominent are the interjections typically used for imitating the sound of musical instruments and their parts (*brenk*), tools (*švrk*, *škrt*), weapons (*pok*, *švist*) and transportation devices (*puh*).

The results also showed that the interjections which are the base for forming verbs give rise to more extensive word families. Verbs formed from interjections can also form complex words of a higher order according to established word-formational patterns.

Keywords: word-formation; interjections; interjections imitating machine sounds; words formed from interjections

Produktywność słowotwórcza słoweńskich wtrąceń onomatopoeicznych naśladowujących dźwięki maszyn

Streszczenie

Niniejszy artykuł jest częścią większego projektu, badającego potencjał leksykalny wtrąceń w języku słoweńskim z perspektywy funkcjonalnej oraz leksykograficznej – w pracy przedstawione zostaną jedynie wyniki badań nad tymi wtrąceniami, które naśladowują dźwięki maszyn.

Materiał do badania, tj. konkretne wtrącenia, został zaczerpnięty ze słownika ortografii słoweńskiej (*Slovenski pravopis*, 2001). Znalezione przykłady zostały następnie pogrupowane w zależności od typu maszyn, których dźwięki naśladowują. Kolejny etap to pogłębiona analiza

każdej grupy za pomocą testowej wersji korpusu języka słoweńskiego *Gigafida* (korpus ten zawiera około miliarda słów). Analiza ta miała na celu zbadania czy istnieją słowa utworzone na bazie wtrąceń należących do jednej z omawianych tutaj grup.

Badanie wykazało, iż tego typu wtrącenia oraz słowa od nich utworzone stosunkowo często występują w dyskursie o charakterze ekspresywnym. Ze wszystkich wtrąceń najczęściej występowały te, które naśladują dźwięk instrumentów muzycznych lub ich części (*brenk*), narzędzi (*švrk*, *škrt*), broni (*pok*, *švist*) oraz środków transportu (*puh*).

Co więcej, wtrącenia, od których tworzone są czasowniki, dają początek bardziej rozbudowanym rodzinom wyrazowym. Takie czasowniki mogą również wchodzić w skład bardziej złożonych słów, tworzonych za pomocą typowych dla języka słoweńskiego mechanizmów słowotwórczych.

Słowa kluczowe: słowotwórstwo; wykrzykniki; wykrzykniki naśladujące dźwięki maszyn; słowotwórstwo wykrzykników